

Rövid szóbeli a bemondónak a Rakott 2010.12. 09-i adásához

A mai Rakott a parlamenttel foglalkozik. Elemzi a rendszerváltás óta folyamatosan, ám sok kritikával működő Országgyűlés alkotmányos szerepét és tényleges gyakorlatát. Szól történeti és nemzetközi megoldásokról, valamint az alkotmányozás valódi kihívásairól és álkérdéseiről. Megemlékezünk az emberi jogok napjáról.

Vendég: Dr. Sente Zoltán, a győri Széchenyi István Egyetem alkotmányjogász docense, a parlamenti jog és gyakorlat kutatója. Műsorvezető Kolláth György.

Felvezetés a web-re a Rakott 2010.12.09-i adásához

A mai „Rakott” a közpolitika boszorkánykonyhájával, a parlamenttel foglalkozik. Futball-hasonlattal - Manchester United - a Tisztelt Ház nem az „Álmok Színháza”, bár vörös ördögöt ott is szoktak a falra festeni. Bemutatunk történeti összefüggéseket: Montesquieu-tól Mikszáth-ig. Elemezzük a rendszerváltás óta folyamatosan, ám sok kritikával működő Országgyűlés szerepét, szereplőit és élő gyakorlatát. Értékeljük a parlament alkotmányos funkcióit: a törvényalkotástól a kormányzás ellenőrzésén át a személyi ügyek eldöntéséig. Remélhetőleg eljutunk a következtetésig: vajon a színtér, az intézmény a hibás: vagy az jó volna, bár sokan csupán (ki)használják, netán felkészületlenül, hamisan játszanak benne. Szabad a mandátum, ergo bármit megtenni is szabad? Kitekintünk a parlamentarizmus és a modernizáció együttes kihívásaira. Megkerülhetetlen, hazai téma a vajdó alkotmányozás, s benne a II. kamara ötlete, s ami még valódi vagy álkérdésként a T. Ház asztalát illeti. Így pl. hol van az alkotmányozó: alaptörvényt hozó hatalom alanya és tárgya? Mi a népszuverenitás a XXI. század Európájában? Kelet vagy Nyugat felé görbül-e el a közjog iránytűje? Hatékonyabb-e ma a központosítás, pl. egy (fél)elnöki rendszer, mint bármi más? Megemlékezünk az emberi jogok - 62 éves - (születés)napjáról. Lesz játékos agytorna-feladvány a hallgatónak. Stúdió-vendég: Dr. Sente Zoltán, a győri Széchenyi István Egyetem alkotmányjogász docense, a parlamenti jog és gyakorlat kutatója. Műsorvezető Kolláth György.

Forgatókönyv a Rakott 2010.12.09-i adásához

Jó estét kívánok a KR hallgatónak. A mikrofonnál Kolláth György. A mai amatőr-óra a közpolitika boszorkánykonyhájával, a parlamenttel foglalkozik. Futball-hasonlattal - Manchester United - a Tisztelt Ház nem az „Álmok Színháza”, bár vörös ördögöt ott is szoktak a falra festeni.

Történeti visszatekintéssel kezdünk. Sok a félreértés, a hamis képzelgés, a nosztalgikus összehasonlítás. Idézünk Montesquieu-tól és Mikszáth-tól is. Majd elemezzük a rendszerváltás óta folyamatosan, ám sok kritikával működő Országgyűlés szerepét, szereplőit és élő gyakorlatát.

Értékeljük a parlament alkotmányos funkcióit: a törvényalkotástól a kormányzás ellenőrzésén át a személyi ügyek eldöntéséig. Talán eljutunk a következtetésig, vajon a színtér, az intézmény a hibás: vagy az jó volna, bár sokan csupán (ki)használják, felkészületlenül, hamisan játszanak benne? Szabad a mandátum, tehát bármit megtenni is szabad?

Kitekintünk a parlamentarizmus és a modernizáció együttes kihívásaira. Megkerülhetetlen, honi téma a vajdó alkotmányozás, s benne a II. kamara ötlete, és ami még valódi vagy álkérdésként a T. Ház asztalát illeti. Így pl. hol van az alkotmányozó: alaptörvényt hozó hatalom alanya és tárgya? Mi a népszuverenitás a XXI. század Európájában? Kelet vagy Nyugat felé görbül-e el a közjog iránytűje? Jobb-e a központosítás, pl. egy (fél)elnöki rendszer – de jure vagy legalábbis de facto módon -, mint bármi más?

Félideben megemlékezünk a 62 éves, tehát nyugdíjaskorú, mégsem „inaktív” emberi jogok ENSZ-nyilatkozatáról és napjáról. Most is lesz játékos agytorna, feladvány a T. Hallgatónak. Remélhetőleg, mindezek érdekes és derűs megjelenítését előmozdítja egy üdítően friss gondolkodású, kreatív egyetemi oktató-kutató. Az emberi jogi napi megemlékezést sem öregesen, kötelességszerűen tudjuk le, hanem egy tehetséges végzős joghallgatóra bízunk.

Sokak gondolják azt, hogy a népes és nagyhatalmú testület által, nyilvánosan folyó politizálás, egyezkedés már parlamentarizmus. Az ókori, athéni demokráciát, avagy az SPQR jellel ma is Rómában felidézhető szenátusi szócátákat szokás ezzel azonosítani. Tévesen. De van a Magna Charta vagy az Aranybulla köré szerveződő sóvárgás az „igazi”, ősi parlamentarizmus iránt is. Anakronizmus!

Alkotmányjogi tankönyvi idézet, Montesquieu-re utalva: szabad államban a nép egészét illeti a törvényhozó hatalom. A nagy államokban azonban keresztyűlvihetetlen a közvetlen törvényhozás. Ezért amit a nép nem tud maga megtenni, azt az általa választott képviselői útján kell megtennie. A polgári fejlődés Montesquieu-t igazolta...Idézet bezárva.

Mikszáth Kálmán 1886-ban megjelent, a Tisztelt Ház c. munkájának 14. oldalán ezt írja: „Mesterségük szerint felosztva, legtöbb jut be a Háza azokból, akik semmi mesterséget sem tanultak. Azután a prókátorok következnek, ezekből mindég van vagy negyven, az újságírókból körülbelül húsz szokott bejutni, a papokból huszonöt, a mágnásokból negyven-ötven, a legnagyobb rész még mindig a dzsentri.” Kommentár: boldog békeidők! Modern ellensúlyként – nem tévesztendő össze az egyensúllyal! – Schmidt Péter /és nem Pál/ alkotmányjogász prof. emeritust, volt alkotmánybíró idézem a Pünkösti Árpáddal készült, 2004. évi interjúból: „A parlamentarizmus Európában csak a XIX. század második felében, de főképp az első világháború után válik

általánossá. Ennek oka már nem a király és a képviselő közötti hatalmi harc volt (mint Angliában), hanem a modern, szervezett pártok létrejötte. Kommentár: kulcsfontosságú a modern, a pártok által kifejezett politikai képviselő. Konklúzió Schmidt Pétertől: ...a parlamentáris rendszer még mindig a hatalommegosztás elvéén áll. Kiegészítem, miként a hatalommegosztás vezérelv még pl. az Egyesült Államok prezidenciális rendszerében is.

A bevezetés zárásaként idézek egy látnoki dilemmát az alkotmányjogi tankönyv 310. oldaláról. „Elvileg meglehetősen nehéz különbséget tenni egyrészt a hatékony kormányzás feltételeit biztosító demokratikus parlamentarizmus, másrészt a gyakran kormányozhatatlanságot előidéző és ezáltal esetleg tekintélyuralmi viszonyok megteremtését lehetővé tevő nemzetgyűlési kormányforma között. Az alkotmányi elrendezés látszólag itt is, ott is ugyanaz vagy hasonló... Megjegyzés: az új alkotmány-koncepció munkanyaga a politikai és nem a kulturális nemzet alkotmányozó fogalmával operál. Hibásan.

A további, lényegi elemzésre és a főbb következtetések levonására Dr. Sente Zoltán jogászt, egyetemi docens urat kérem meg, itt a stúdióban. Szervusz Kolléga, a hallgató nevében is köszönök, köszönöm, hogy eljöttél hozzánk. Rövidesen visszatérünk az adás bevezető gondolataihoz, ám előbb, még szünet előtt következik a vendég derűs bemutatása. Szerény misszió, hogy a tudomány és az oktatás ifjú kiválóságait a stúdióba meghívjam, módot adva az igényes szakmai névjegyük bemutatására. Sente Zoltánra is igaz, hogy a közjogászok ismerik és nagyra tartják a munkásságát, de a falakon túl kevesen és keveset tudnak róla.

Három jellemző Sente Zoltánról. 1) Az övénél imponálóbb szakmai nacionálét én nem olvastam az utóbbi 10 évben. Aktivitása, teljesítménye felér két-három megfáradt prof. együttes eredményével az alkotmányjog, a közigazgatás és az alkalmazott jogtörténet terén. 2) Egy hónapja, a T. Ház felsőházi termében 12 előadó beszélt az elképzelt II. kamara létjogosultságáról, és/vagy annak buktatóiról. Előszóban a legszellemesebb, a leginkább eredeti, pengés előadás Sente Zoltáné volt, a 6 jó prezentációból. 3) Pár héttel ezelőtt Sente Zoltán pályázatot készített az MTA doktori cím elérésére. Ambíció és tehetség van hozzá. Ez fontos, de több is kell: a jelenlét. A közjog, a közbeszéd a naponta formálódó politika lenyomata, sorvezetője, görbe tükre. Benne nyilvánosan jelen kell lenni, ha az ember igazán hatni akar, ha nem csupán felhőjáték a tudomány. Mottó: nem elég csak tojást tojni, kotkodácsolni is kell hozzá. Sente Zoli ma ismét belép egy kapun, ahol nagypályás játék folyik. Mondd Zoli, egyelőre két mondattal, mi a jó és a rossz a Házban?

Rövid közszolgálati-kereskedelmi szünetet tartunk, de jövőnk vissza. Folytatódik a műsor, kódneve: Rakott.

Vendég: Sente Zoltán.

Mit szólsz a bevezető mondatokhoz? Így: jogtörténészként milyen párhuzamot és különbséget látsz az egykori és a mai országgyűlések, parlamentáris rendszerek között?

Nálunk „diéta” is volt az országgyűlés neve. Üzen valamit ez az érzékletes szó a mának? A 386 bruttó szám, a maximum 200+13 a nettó? Ennyi volt és ennyi lesz a választott demokratáink létszáma! Érdemi tett vagy ócsító számmisztika a módosítás?

Hogyan vonná meg slágvortokban a rendszerváltozás 20 évének parlamenti mérlegét? Lehet kapaszkodó ehhez a hatalommegosztás? Mi más még?

Elemezzük az országgyűlés főbb funkcióit, főleg nem is annyira mennyiségi, mint inkább minőségi oldalról!

Törvényalkotás: ...?

A parlamentnek felelős kormány ellenőrzése, kellően működnek-e vajon ennek az eszközei: ...?

Személyi ügyek, s bennük elvi vagy taktikai megfontolások, függetlenség, összeférhetetlenség, jó úton járunk: ...?

Frakciók és a mandátum-szabadság: tűz és víz, elv és gyakorlat, megoldás volna-e a visszahívhatóság?

Ismét tartunk egy kis szünetet, de jövőnk vissza. Folytatódik adásunk, fedőneve: Rakott, vendége Sente Zoltán, és telefonon Pásztor Emese V. éves ELTE joghallgató. 1948. december 10-én az ENSZ közgyűlésén elfogadták az emberi jogokról szóló egyetemes nyilatkozatot. Így vált december 10. az emberi jogok világnapjává. Jó estét Kollegina: 1) Ön szerint az emberi jogok napja modern, élő emlékeztető, vagy olyan, mint március 8, vagy május 9., azaz a nők vagy a világháborút követő győzelem napja? 2) Ünnepeleink december 10-én, avagy ez által is, újra és újra emlékeztetünk arra, hogy a Föld 6 milliárd emberének a zöme nem él egyenlő jogokban és méltóságban? 3) Ön szerint javul a helyzet vagy nem lehetünk túl optimisták? 4) És végül, egy diák személy szerint mit tud tenni a maga helyén, pl. Önnek van-e aktuális emberi jogi kiállása, vállalása?

Pásztor Emesét hallották, köszönjük, viszont látásra talán az államvizsgán! Sente tanár úr: van hozzáfűznivaló a világnaphoz?

Visszakanyarodunk a parlament témájához. Talán alapkérdés következik: alkalmas-e vajon még a XXI.

században is az európai parlamentáris rendszer egyik-másik változata a közügyek jó megoldására, a versenyképesség, a globalizáció, a modernizáció kihívásainak kezelésére?

Kelet vagy Nyugat megoldása az ígéretesebb, van-e jó minta, és létezik-e mindebben sajátos, kurucos magyar virtus és modell?

Ha nem parlamentáris rendszerben gondolkodnánk, mit látnánk magunk előtt? Ázsia, Afrika, Amerika kínál, mutat hatékony(abb) kormányformát? Mást kell keresnünk és csinálnunk, avagy a piaci és emberi jogi alapokon

működő, demokratikus jogállam szisztémája a nekünk való, csak hogy jobban kellene működtetnünk, és benne együttműködnünk?

Talán álkérdés, de masszív hivatkozás: tönkre teszi-e vajon az Unió a (nép)szuverenitást? Kell-e nekünk egyáltalán Európa, és megfelelünk-e mi Európának, mely demokratikus érték-közösség is?

Ismét, és most már a mai utolsó szünet következik. Jövünk vissza és igyekszünk elmélyedni az alkotmányozás dilemmáiban, majd a feladvány zárja az adást. Folytatódik a Rakott Szenté Zoltánnal. Tapasztalataid, kutatásaid szempontjából nézve, kell-e új alkotmány? Az indiánok talán így mondanák: jó ez idő a nagy próbára? Avagy üres kézzel, heves nemzeti lelkiülettel és teli szájjal dolgoztak al- és főbizottságok, közéleti személyiségek fel nem tett kérdések megválaszolásán? A 16 oldalas munkaanyag hitelesít és igazol bármit? Légy szíves, szemelvényezz pár kulcsmondatot a tervezetből, és kommentáld alkotmányjogilag! Egy-, vagy két-kamara: kell ez nekünk? Nota bene: a kamara szónak van egy sokadik, alig rejtett értelme: jelesül, az éléstár, a spájz! Ez volna itt a szempont?! Mi látható-várható a parlamentarizmus kulcsa: a hatalommegosztás jövője, továbbá a jogállamiság, a választójog, s az alkotmánybíráskodás szempontjából? Látsz-e egy eszázadi, modern közigazgatás képet a tervekben, melyekben járás még csak volna, de pl. régió már nem(igen)? Mi történik és helyesen mi történjék az önkormányzati rendszerrel? Mire vezet az alkotmányos intézmények átpolitizálása? Államivá kell-e tenni majdnem mindent a közérdek oltárán áldozatot bemutatva? Jó út-e a paternalizmus? Finanziális baj idején államosítsunk, mert a magántulajdon veszélyes, lehet a jó és a rossz forrása? Miután épp ma van a korrupció-ellenes világnap, megvilágítanád, hogy mit is jelent az a szó, hogy „kriziskorrupció”? A téma ma sem merült ki, de az adásidő majdnem. Bizakodunk, hogy a ködoszlatás némiképpen sikerült. Néha a humor is eligazít. Kaptam egy bonmot-ot. A honi választópolgár kedvenc itala a nemzeti oldalon a füttyölős pálinka, a patkó túloldalán pedig a maláta-viszki, melyet választott képviselője útján fogyaszt. Proszit: egészségü(n)kre! A hallgató agytorna-feladványa, a játék következik – a nép okos gyülekezetére kihelyezett világból. 1) Kit vagy mit illettek anno a „habarék” titulusal a nagypolitika világában? Válasz: Habarék-párt=az egyesült, mérsékelt ellenzék pártja volt a Millennium táján, élén gróf Apponyi Alberttel és Szilágyi Dezsővel. Forrás, pl. Mikszáth T. Háza című kötete, 143. oldal.2) Honnan származik ez az idézet: „A magántulajdon és a magánkezdeményezés a köz érdekeit nem sértheti.” Válasz: Ez ugyan ma divatos államcél kifejező politikai reinkarnáció, de forrása az eredeti sztálinista magyar alkotmány 8. § (2) bekezdése. Ám, aki megnézi ma a hatályos alkotmány 8. § (2) bekezdését, az többé nem beszél regnáló sztálinista alkotmányról. 3) Melyik alkotmányos alapintézménynek (a tisztségviselést nem számítva!) nincs máig sem sarkalatosnak minősíthető, önálló törvénye? Válasz: az Országgyűlésnek, mivel a Házaszabály(ok) nem törvényi formát ölt(enek). Tanár úr nem mondhatja meg a jó választ: az a hallgatót illeti. Köszönöm, hogy itt voltál Dr. Szenté Zoltán. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét és a rádió technikai stábjának: Árva Brigittának és Józsa Péternek a segítő közreműködést. Kellemes hétvégét kíván, egyben holnap minden Juditot névnapján, szeretettel köszönt Kolláth György. A viszont-hallásra három hét múlva. December 30-án bizarr évzáró összegezés jön Megyesi Gusztávvval és Váncsa Istvánnal.